

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خانواده در اسلام

مؤلفان:

دکتر عباس صادقی (دانشیار دانشگاه گیلان)

فاطمه حسینی دولت آبادی (استادیار دانشگاه گیلان)

مریم بابائی (کارشناس ارشد مشاوره خانواده)

ویراستار علمی و ادبی:

حجت الاسلام والمسلمین اسماعیل رنجبر (مدرس حوزه و دانشگاه)

شناسه	: صادقی، عباس، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: خانواده در اسلام / نویسندگان عباس صادقی، فاطمه حسینی دولت آبادی، مریم بابائی.
مشخصات نشر	: تهران: دانش پذیر، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۴۳۷-۹-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۳۹] - ۲۴۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: خانواده‌ها -- جنبه‌های مذهبی - اسلام Families -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: خانواده‌ها -- جنبه‌های قرآنی Families -- Qur'anic teaching
موضوع	: اخلاق اسلامی Islamic ethics
شناسه افه	: حسینی دولت آبادی، فاطمه، ۱۳۴۳ -
شناسه افزود	: بابایی، مریم، ۱۳۷۲ -
رده بندی کنگره	: BP ۳۳۰/۱۷
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۸۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۰۳۳۰۰

ناشر:	انتشارات دانش پذیر
آدرس ناشر:	تهران: خیابان انقالب، بین فروردین و فخر رازی، پلاک ۱۲۷۸، پاساژ فروزنده، طبقه سوم، واحد ۶۱، تلفن: ۶۶۹۵۰۳۸۲ - ۰۹۱۲۵۶۲۰۸۲۵
عنوان کتاب:	خانواده در اسلام
مؤلفین:	دکتر عباس صادقی، فاطمه حسینی دولت آبادی، مریم بابائی
ویراستار علمی و ادبی	حجت الاسلام والمسلمین اسدعلی جبر، مدرس حوزه و دانشگاه
صفحه آرای	زهرا حسن پور
ناظر چاپ:	ه سوری (۰۹۱۲۵۶۲۰۸۲۵)
نوبت چاپ:	اول، ۱۳۹۸
شمارگان:	۱۱۰۰ جلد
قیمت	۳۵۰۰ تومان
لیتوگرافی:	نقره آبی
چاپ:	معرفت
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۵۴۳۷-۹-۵

«کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای ناشر و مؤلفان محفوظ است»

فهرست مطالب

۱۱	 مقدمه
۱۵	 فصل اول: مباحث کلی
۱۵	 مقدمه
۱۷	 تعریف خانواده
۱۹	 الف- خانواده در دوران قبل اسلام
۱۹	 ۱. موقعیت زن
۲۰	 ۲. هریه
۲۰	 ۳. انواع پستیهای زناشویی
۲۰	 الف- نکاح استیضاع: زناشویی جهت باردار شدن
۲۱	 ب: نکاح الزامی: زناشویی دسته جمعی
۲۱	 ج: نکاح ابدال: زناشویی تعویضی
۲۱	 د: نکاح المقت: زناشویی با خشم و زور
۲۲	 ه: نکاح العذن: زناشویی مسامحه
۲۲	 ی: نکاح السفاح: زنا و زانیگری
۲۲	 ۴. تعدد زوجات
۲۳	 ۵. آداب و سنن عرب در رابطه با فرزندان
۲۳	 ۶. زنده به گور کردن دختران
۲۴	 ۷. طلاق و انواع آن
۲۵	 الف- طلاق غیر صریح یا کنایی:
۲۵	 ب- طلاق صریح:
۲۶	 ب- خانواده در دوران ظهور اسلام
۲۷	 ۱. برابری جایگاه زن و مرد
۲۸	 ۲. تأکید بر حفظ حرمت زن
۲۹	 ۳. تأکید بر حفظ حرمت خانواده
۲۹	 ج- خانواده در غرب
۳۰	 اهمیت خانواده در اسلام
۳۵	 فصل دوم: خانواده در قرآن
۳۵	 مقدمه
۳۶	 مهم‌ترین کارکردهای خانواده از منظر قرآن کریم

۳۹	کارکرد و جایگاه خانه در قرآن
۳۹	الف) تسکین:
۴۰	ب) ذکر و تلاوت آیات قرآن
۴۰	ج) رابطه‌ای قدسی:
۴۱	حفظ حریم خانه از دیدگاه قرآن
۴۲	روابط والدین و فرزندان از نگاه قرآن کریم
۴۴	جایگاه زن در قرآن کریم
۴۶	جایگاه خانواده در قرآن کریم
۴۹	قداست نهاد خانواده در قرآن کریم
۵۱	قداست اصل ازدواج در قرآن کریم
۵۳	فصل سوم: اهمیت ازدواج در اسلام
۵۳	مقدمه
۵۴	اهمیت ازدواج در اسلام
۶۱	قداست اصل ازدواج یا کارون قدس آرامش و مهر
۶۴	فضیلت تزویج کردن و نهی از رهبانیت
۶۵	مزایای ازدواج
۶۶	دلایل اصلی ازدواج در اسلام
۶۶	۱- عامل آرامش و اطمینان
۶۸	۲- دریچه ورود به برکات
۶۹	۳- بهداشت روانی یا مصونیت از احساس گناه
۷۰	انواع ازدواج در اسلام
۷۱	ازدواج با محارم
۷۳	تعدد زوجین
۷۷	فصل چهارم: معیارهای انتخاب همسر شایسته در اسلام
۷۷	مقدمه
۷۸	مهم‌ترین ویژگی‌ها در انتخاب همسر شایسته
۷۸	۱- توجه به ویژگی‌های خانوادگی
۸۰	۲- توجه به دقت در حسن خلق
۸۰	۳- توجه به عوامل اقتصادی
۸۲	۴- توجه به تفاوت‌های فرهنگی و ملی

۸۲	۵- توجه به ویژگی‌های سنی
۸۴	۶- توجه به زیبایی ظاهری
۸۵	معیارهای انتخاب همسر شایسته
۸۵	صفات عالی برای زنان
۸۵	۱- دینداری:
۸۶	۲- اخلاق نیکو:
۸۶	۳- عفت:
۸۶	۴- رکنی‌ها و صفات مذموم در زنان
۸۶	۵- نداشتن اصالت پاکیزه:
۸۷	۲- بی‌وفایی:
۸۷	۳- بد اخلاق:
۸۸	صفات شایسته و بد در زنان
۸۸	۱- با تقوا باشند:
۸۸	۲- عقیف و دارای ممکن مالی باشد:
۸۸	۳- امانتدار باشد:
۸۹	۴- خوش اخلاق باشد:
۹۰	صفات و ویژگی‌های مذموم در مرد
۹۰	۱- می‌گساری:
۹۱	۲- بدخلاق:
۹۱	۳- بخیل بودن:
۹۲	لزوم هم‌کفو بودن و همتایی همسران
۹۳	خواستگاری در اسلام
۹۴	منع‌ها در انتخاب همسر
۹۵	۱- منع‌های شرعی (از نوع خویشاوندی):
۹۷	۲- منع‌های ناشی از کفر و ارتداد:
۹۸	۳- منع‌های ناشی از رسوم جاهلی:
۹۹	۴- موانع ناشی از طلاق یا مرگ:
۹۹	۵- منع‌های اخلاقی:
۱۰۰	مهریه در اسلام
۱۰۲	معیارهای انتخاب همسر از نظر روانشناسان

فصل پنجم: حقوق خانواده.....	۱۰۵
مقدمه.....	۱۰۵
حقوق متقابل زن و مرد.....	۱۰۵
الف: حقوق زن بر مرد:.....	۱۰۵
ب: حقوق مرد بر زن:.....	۱۰۶
حقوق فرزند بر والدین.....	۱۰۷
الف- نام نیکو گذاشتن.....	۱۰۷
ب- ایجاد فضای محبت توأم با تکریم.....	۱۰۷
موفق والدین بر فرزند.....	۱۰۷
سرپرست خانواده.....	۱۰۸
اقتصاد در خانواده.....	۱۰۹
تعدد همسر.....	۱۱۰
طلاق از دیدگاه اسلام.....	۱۱۱
حقوق زناشویی.....	۱۱۱
فصل ششم: استحکام نظام خانواده در اسلام.....	۱۱۳
مقدمه.....	۱۱۳
عوامل استحکام نظام خانواده.....	۱۱۴
الف. عوامل مربوط به همسرگزینی.....	۱۱۴
ب. عوامل مربوط به بعد از شروع زندگی.....	۱۱۵
۱- همکاری و تقسیم کار.....	۱۱۵
۲- ابراز محبت و احترام.....	۱۱۶
۳- ابراز علاقه در خانواده.....	۱۱۷
۴- عدالت در خانواده.....	۱۱۷
۵- گفتگوی صمیمی.....	۱۱۸
۶- آموزش خانواده.....	۱۱۸
۷- توجه به روحیات همسر.....	۱۱۹
۸- سازگاری.....	۱۲۰
۹- پرهیز از درخواست‌های ناممکن.....	۱۲۰
۱۰- تشویق کردن.....	۱۲۱
۱۱- مهارت گوش دادن.....	۱۲۲
۱۲- پاسخ مثبت به خواسته‌های جنسی همسر.....	۱۲۲

۱۲۳	۱۳- عدم سوءظن و غیرت بی‌مورد
۱۲۳	۱۴- تحمل یکدیگر
۱۲۳	۱۵- پوشاندن عیوب یکدیگر
۱۲۴	۱۶- اجتناب از سخنان ناپسند
۱۲۴	۱۷- مدارا
۱۲۴	۱۸- اکرام همسر
۱۲۵	فصل هفتم: رابط همسران
۱۲۵	مقدمه
۱۲۶	وظایف و نقش‌های زوجین
۱۲۷	ویژگی کلی همسران موفق
۱۲۷	الف- همسر لباس بردن
۱۲۸	ب- مهربان بودن
۱۲۹	رفتارهای شوهر نسبت به همسر
۱۲۹	۱- پرهیز از تکبر و خسوف
۱۳۰	۲- معاشرت
۱۳۰	رفتارهای زن نسبت به همسر
۱۳۰	عوامل هم‌رتبگی زن و شوهر در دیدگاه اسلام
۱۳۴	حل تعارضات زناشویی
۱۳۶	روابط زوجین از منظر روانشناسان
۱۳۹	فصل هشتم: تربیت فرزند
۱۳۹	مقدمه
۱۴۱	وضعیت تربیتی فرزند در عربستان قبل و بعد از اسلام
۱۴۳	تربیت دینی
۱۴۶	مشخصات تربیت از دیدگاه اسلام
۱۴۶	۱- جامعیت
۱۴۷	۲- به منزله عبادت
۱۴۷	۳- هماهنگ با فطرت
۱۴۸	۴- متکی بر علم و یقین
۱۴۸	۵- مبتنی بر تزکیه و تعلیم
۱۴۹	عوامل مؤثر بر تربیت

۱۴۹	الف- اعضای خانواده
۱۵۱	ب- دوستان و همسالان
۱۵۲	ج- معلمان
۱۵۳	د- قرآن کریم و پیشوایان دینی
۱۵۴	و- اندیشمندان و عقلای جامعه
۱۵۴	ه- کانون‌های اجتماعی
۱۵۶	اهمیت ویژگی‌های شخصیتی والدین با تأکید بر نقش مادر
۱۵۹	رابطه فرزند با والدین
۱۶۲	۱- ماسات دینی در دوران کودکی و نوجوانی
۱۶۳	والدین و تربیت دینی فرزندان
۱۶۵	تربیت از طریق تشویق و تنبیه کودک
۱۶۷	تأثیر محیط خانوار بر تربیت اخلاقی فرزند
۱۶۹	تربیت اخلاقی فرزند و روان‌شناسان
۱۷۵	فصل نهم: خانواده الگویی در دین اسلام (ص)
۱۷۵	مقدمه
۱۷۶	اصول حاکم بر ارتباط پیامبر با خانواده
۱۷۶	۱- بهترین بودن برای خانواده
۱۷۷	۲- حمایت از خانواده
۱۷۸	۳- تأمین نیازهای خانواده
۱۷۸	رفتار پیامبر اسلام (ص) با همسران
۱۸۱	رعایت حقوق همسران
۱۸۲	رفتار پیامبر اسلام (ص) با فرزندان
۱۸۷	فصل دهم: خانواده الگویی از دیدگاه حضرت امام علی (ع)
۱۸۷	مقدمه
۱۸۷	خانواده اسلامی در نهج البلاغه
۱۸۸	سفارش‌های امام علی (ع) برای انتخاب همسر
۱۸۹	الف) ویژگی‌های فردی
۱۸۹	۱- دینداری
۱۸۹	۲- رشد اخلاقی
۱۹۰	۳- رشد عقلی

۱۹۰	۴- رشد عاطفی
۱۹۰	ب) همتایی و همانندی
۱۹۱	۱- ایمان
۱۹۱	۲- اصالت خانوادگی
۱۹۲	معیارهای خانواده اسلامی از دیدگاه امام علی (ع)
۱۹۲	الف) انتخاب صحیح و عاقلانه
۱۹۳	ب) تلاش برای حفظ تداوم و بقای نهال نوپای خانواده
۱۹۳	۱- توجه به تفاوت روحیه‌ها
۱۹۳	۲- حفظ پاکدامنی
۱۹۴	۳- توجه به مدارا و خوش خلقی
۱۹۵	ج) تربیت صحیح فرزندان
۱۹۵	زندگی خانوادگی مناسب از دیدگاه حضرت علی (ع)
۱۹۷	جایگاه زن از دیدگاه امام علی (ع)
۱۹۷	۱- فطرت زنان
۱۹۸	۲- جایگاه زن در خانواده
۲۰۱	۳- مقام مادری زنان
۲۰۲	۴- وظایف زنان
۲۰۳	۵- پاکدامنی
۲۰۳	۶- تکریم زنان
۲۰۵	فصل یازدهم: جایگاه زن در اسلام
۲۰۵	مقدمه
۲۰۶	زن در عصر جاهلیت
۲۰۷	جایگاه واقعی زن در اسلام
۲۰۷	الف) تکامل زن
۲۰۸	ب) حقوق زن
۲۰۹	۱- احیاء شخصیت زنان
۲۰۹	۲- به رسمیت شناختن حق مالکیت زنان
۲۱۰	۳- تجویز حضور زنان در عرصه‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی
۲۱۲	۴- اعطای حق تعلیم و تربیت
۲۱۲	ج) آزادی زنان
۲۱۴	د) پرهیز از یکسو نگری

مقدمه

خانواده از پایه‌های اساسی جوامع بشری بوده و بدون نقش آفرینی آن رشد و پیشرفت عمیق اجتماعی شکل نخواهد گرفت. خداوند آفرینش انسان را با پیوند زن و مرد آغاز کرد و ادامه حیات را در کانون خانواده سکنی داد و با این تدبیر، همه نسل‌های بشری را به سوی زوجیت فراخواند و کمال انسانی را در همراهی زوجین در کانون خانواده ترسیم نمود. تدبیر حکیمانه الهی در قالب کشش و تجاذب میان زن و مرد تجلی یافته و همه انسان‌ها را در طول تاریخ - بابت انسانی، در کانون خانواده گرد هم آورده است و بدین‌سان نسل بشر به حیات خویش ادامه می‌دهد. پیوند میان زن و مرد از آنچنان اهمیتی برخوردار است که خداوند آن را ميثاق غلبه نامیده و می‌فرماید: "وَأَخَذَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا". زنانان از شما پیمانی محکم و استوار گرفته‌اند. به دلیل همین مقام والای پیوند مقدس زوجیت است که پیامبر اسلام (ص) فرموده‌اند: "مَا بُنِيَ فِي الْإِسْلَامِ بِنَاءٌ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنَ التَّزْوِيجِ". هیچ بنایی در اسلام محبوب‌تر از ازده و حور و تشکیل خانواده در نزد خداوند بزرگ نیست.

قرآن کریم رابطه زن و شوهری و تشکیل خانواده را ميثاق سکون و آرامش زن و مرد می‌داند و این آرامش را از آیات و نشانه‌های عظمت و قدرت خداوند می‌داند. بدین معنا که زن و مردی که هیچ‌گونه تعلق عاطفی به یکدیگر ندارند با پیمان ازدواج و تشکیل خانواده، با یکدیگر پیوند یافته و در پرتو ایجاد تعلق روانی، آرامش‌بخش یکدیگر می‌شوند. به طوری که با تاکید می‌فرمایند: "وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ". لازم به ذکر است که دنیای مدرن امروز از عدم آرامش به شدت رنج می‌برد. وجود ناآرامی و مشکلات روانی از بزرگترین گرفتاری‌های بشر امروز است که بخش عظیمی از آن ناشی از آسیب دیدن نظام خانواده است. ویلیام گاردنر نویسنده معروف غربی در کتاب «جنگ علیه خانواده» خود چنین می‌نویسد: "سوگند وفاداری زوجین پرمعناترین لحظه ازدواج است. با چنین سوگندی،

هریک از دو زوج تعهد می‌کنند که عشق را از بی‌اعتقادی برهانند و آن را وقف اهداف بزرگ‌تر خانوادگی، اجتماعی و معنوی کنند."

خانواده، مهمترین عامل در تکوین ساختار جسمی و روانی فرزندان است و سکوی پرتاب آنان به سوی خوبی‌ها و یا بدی‌هاست. زن و مرد با تربیت نسل پاک و شایسته بزرگترین خدمت را به جامعه بشری عرضه داشته و بهترین ذخیره را برای دنیا و آخرت خویش فراهم می‌سازند.

حمایتهای عاطفی، فکری و مادی زن و شوهر از یکدیگر و از فرزندان آن چنان تاثیرگذار و بنیق است که مشابهی برای آن نمی‌توان یافت. مردان بزرگ و موفق همواره همسری فداکار را برکنار خویش داشته‌اند و فرزندان بزرگ از حمایت‌های والدینی دلسوز و شایسته برخوردار شده‌اند. فرزندانی که در خانواده، از مهر و عاطفه، سیراب می‌شوند، از مشکلات روانی ناشی از نبودن عاطفه در امان می‌مانند. گاردنر، در این زمینه نیز می‌گوید: "خانواده سستی، تاکنون یکی از بزرگترین مشکلات اجتماعی بوده که موفق شده عشقی بی‌قید و شرط را به کودکان تقدیم کند. تمام نهادهای دیگر، که برای تربیت کودکان طراحی شده‌اند، از جمله مهد کودک‌ها، مدارس و غیره، به عکس خانواده، به عمد بی‌تفاوت و بی‌طرف هستند. آنها اصرار دارند که با تمام کودکان یکسان برخورد کنند اما این چیزی نیست که کودکان آنها به آن نیاز دارند. کودکان برای این که فرد متمایزی از بزرگواران باشند و به سلامت رشد کنند، به جانبداری از سوی والدین واقعی خود نیاز دارند. والدین هستند که در طول زندگی کودکان، چنین عشق و توجهی را به آنان عرضه می‌کنند، والدین در جایی که پای فرزندان خودشان در میان باشد، همواره تا مرز دیوانگی حامی آنها می‌باشند. آنها به نحو قهرمانانه‌ای در برابر فرزندانشان شکیبایی به خرج می‌دهند و اگر لازم باشد برای آنان فداکاری می‌کنند. بدون چنین جانبداری‌هایی، به ویژه در سال‌های اولیه زندگی کودک، تربیت کودکانی سالم و دارای امنیت عاطفی غیرممکن است. حمایت‌های خانواده نه تنها از سوی پدر و مادر بسیار اساسی است بلکه حمایت‌ها و روابط عاطفی فرزندان با پدر و مادر و با یکدیگر می‌تواند نقشی اساسی در اعتدال و آرامش روانی اعضا باشد."

تعلقات انسان به خانواده، او را در یک پناهگاه روانی مستحکمی قرار می‌دهد و در برابر بسیاری از آسیب‌های اجتماعی محفوظ می‌دارد. کسانی که به خانواده خود تعلق دارند

به آن عشق می‌ورزند، کمتر نفوذ و زمزمه‌های دیگران در وجود آنان موثر می‌افتد. دختران و پسران جوانی که به خانواده دلبسته و پیوند روانی مناسب دارند، در برابر آسیب‌های اجتماعی، بسیار مقاوم‌ترند. زن و شوهر نیز در کانون خانواده در برابر ناملایمات همدیگر را محفوظ می‌دارند.

بی‌تردید هنگامی که تشکیل خانواده عاملی برای ارتقاء معنوی و عاطفی اعضای خود باشد و آنان را از انحراف باز دارد، سعادت اخروی نیز در انتظار آنان خواهد بود. قرآن کریم پیوند بی‌نوادگی را زمینه‌ساز ورود به بهشت معرفی می‌کند که از جمله آنها آیه بیست و سوم سوره مائده که رعده است که می‌فرماید: "جَنّاتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ" باغ‌های جاویدان بهشتی که وارد آن می‌شوند و همچنین پدران و همسران و فرزندان صالح آنها این آیه بیانگر بشارتی است که به اهل بهشت داده می‌شود و آنان را با ملحق شدن به پدران، مادران، همسران، فرزندان و دیگر خویشان صالح و با تقوایشان، خشنود می‌سازد.

یکی از مسائل مهمی که قرآن کریم درباره رابطه زن و مرد در خانواده مطرح کرده مودت و رحمت در بین زوجین است. مودت در لغت به معنای محبت و دوست داشتن است و تفاوت مودت با محبت آن است که محبت در درونی ناشی از میل طبیعی یا از حکمت و اندیشه بکار می‌رود اما مودت تنها در جایی که کار می‌رود که دوست داشتن تنها از میل طبیعی و درون انسان ناشی شود. رحمت در لغت به معنای تجلی دوستی و مهربانی است زمانی که این دوستی در عمل نمود پیدا کند و براساس خیر و صلاح باشد که ممکن است رحمت در نشان دادن داروی تلخ به یک بیمار تجلی یابد یا بران هرگاه مودت و دوست داشتن، بروز عملی پیدا کند و موجب لطف، اکرام و انعام به شخص دیگری شود، رحمت نامیده می‌شود. در واقع، مودت، محبتی است که اثر آن در عمل انسان آشکار می‌شود و رحمت تاثیر عاطفی شخص است در برابر محرومیت طرف مقابل که این تاثیر درونی، شخص را به سوی رفع کاستی دیگران می‌کشاند. به هر حال، نتیجه مودت و رحمت در خانواده آن است که زوجین در عمل و رفتار خویش دوست داشتن را آشکار ساخته با تمام توان برای رفع کاستی‌های یکدیگر تلاش کنند و از سوی دیگر مودت و رحمت، موجب می‌شود تا پدر و به ویژه مادر، همه وجود خویش را سرشار از ایشار و

فداکاری ساخته، تقدیم فرزند نمایند و اگر این مودت و رحمت نبود، نسل بشر ادامه نمی‌یافت.

سعی نویسندگان این کتاب بر این بوده است که در یک نگاه جامع‌تر به موضوع خانواده در اسلام بپردازند که هم در قالب درس "خانواده در اسلام" در رشته‌های علوم تربیتی و مشاوره و هم برای مخاطب عام، قابل استفاده باشد. ما ضمن آمادگی برای پذیرش پیشنهادها و انتقادات در رابطه محتوای این کتاب، بر خود لازم می‌دانیم از حجت الاسلام و المسلمین آیت‌الله‌العظمی رنجبر مدرس حوزه و دانشگاه به عنوان ویراستار علمی و ادبی این کتاب تسک و قدردانی نماییم.

دکتر عباس صادقی

فاطمه حسینی دولت‌آبادی

مریم بابائی

بهمن ۹۸

www.ketab.ir